

УДК 378.147.091.33:81'271

ПІДГОТОВКА МАЙБУТНІХ ФІЛОЛОГІВ В СИСТЕМІ ВИЩОЇ ПРОФЕСІЙНОЇ ОСВІТИ НА ОСНОВІ КОМПЕТЕНТНІСНОГО ПІДХОДУ

Вигранка Т.В.

У статті розглянуто зміст та особливості компетентнісного підходу до педагогічної підготовки майбутніх фахівців–словесників. Визначено складові компоненти компетентностей філологів – лінгвістичної, мовної, мовленнєвої, комунікативної. Проведено аналіз мовленнєвих та комунікативних особливостей фахівців мовних спеціальностей. Вказано на необхідність організації їхньої мовленнєвої діяльності виходячи з чіткого уявлення про складові даної діяльності та її характерні особливості.

Ключові слова: компетентність, мовленнєва компетенція, мовна підготовка фахівця, професійна діяльність викладача.

ПОДГОТОВКА БУДУЩИХ ФИЛОЛОГОВ В СИСТЕМЕ ВЫСШЕГО ПРОФЕССИОНАЛЬНОГО ОБРАЗОВАНИЯ НА ОСНОВЕ КОМПЕТЕНТНОСТНОГО ПОДХОДА

Вигранка Т.В.

В статье рассмотрены содержание и особенности компетентностного подхода к педагогической подготовке будущих специалистов–языковедов. Определены компоненты компетентностей филологов – лингвистической, языковой, речевой, коммуникативной. Проведен анализ речевых и коммуникативных особенностей специалистов языковых специальностей. Указано на необходимость организации их речевой деятельности, исходя от четкого представления о содержании данной деятельности и ее характерных особенностях.

Ключевые слова: компетентность, речевая компетенция, языковая подготовка специалиста, профессиональная деятельность преподавателя.

COMPETENCY APPROACH TO THE PREPARATION TO THE FUTURE PHILOLOGISTS IN THE STRUCTURE OF THE SYSTEM OF HIGHER PEDAGOGICAL EDUCATION

Vygranka T. V.

The article describes the content and features of competence approach to the pedagogical training of future specialists–linguists. The components philologists competencies – linguistic, yazykovoy, speech, communicative. The analysis criteria of speech and communication features in the educational process of specialists of linguistic specialties. The necessity organization of their speech activity, based on a clear predstavoeniya the content of this activity and its characteristic features.

Key words: competence, competence of speech, the specialist's language training, the professional activity of the teacher.

Постановка проблеми. Високий рівень розвитку технологій є одним із показників сучасного суспільства, а «освіта і наука, їх масштабність, рівень і

якість стають провідними чинниками розвитку та збереження цивілізації» [10, с. 5]. Оновлення освітнього процесу вищих навчальних закладів у нашій країні пов'язане із процесом формування фахових компетентностей айбутніх фахівців, зокрема фахівців філологічного профілю, що мають стати педагогами. Педагогічна діяльність є поліфункціональною, а тому і завдання, які постають перед здобувачами вищої професійної освіти, мають комплексний характер. Процес професійної діяльності фахівця-словесника має тісний зв'язок із виконанням ним наступних функцій: навчальної, виховної, організаційної, дослідницької, суспільної [5, с.376–383]. Вони можуть бути реалізованими через комплекс набутих і формованих умінь, що складають основу професійної компетентності.

Багатоманітні аспекти формування компетенцій у майбутніх фахівців в освітньому просторі вищих навчальних закладів зумовлюють актуальність нашого дослідження. Аналіз актуальних досліджень. У працях закордонних та вітчизняних авторів висвітлено різні підходи щодо процесу формування професійних компетенцій. Звертають на себе увагу дослідження Н.М. Дикої, А.П. Василевича, Д.І. Ізаренка, в яких висвітлено сутність понять «мовленнєвої», «професійної мовнокомунікативної компетенції». У працях К.В. Касярум, В.В. Жаворонкової, Н.М. Білоус значну увагу приділено самому процесу підготовки майбутніх філологів. Однак, проблема комплексного підходу до підготовки майбутніх філологів потребує більш широкого вивчення та уточнень.

Мета статті – визначити й дати характеристику лінгвістичній, мовній, мовленнєвій, комунікативній компетентностям філологів, що мають бути сформованими під час здобуття ними вищої професійної освіти.

Виклад основного матеріалу. Модернізація фахової освіти в Україні є основою розвитку професійного потенціалу держави. Одним із важливих компонентів діяльності Програми розвитку ООН стала реалізація проекту «Освітня політика та освіта «рівний – рівному», в рамках якого представлено низку дискусій, що стосуються модернізації змісту освіти та формування в молоді ключових компетентностей. Таким чином, базовою ідеєю реформування освітньої галузі вважається компетентнісна підготовка здобувачів освіти. Одними із значущих складових компетентностей викладачів–філологів є мовна, лексична, мовленнєва та комунікативна компетенції.

Обґрунтовуючи сутність поняття «професійна мовнокомунікативна компетенція» фахівця–філолога, не можна залишити поза увагою висновки, що були зроблені А.П. Василевичем [3, с.113–137]. Так, лінгвіст, спираючись на вчення та дослідження Н. Хомського, вважає за доцільне інтерпретувати їх як синонімічні конструкції. Однією з цілей розв'язання проблеми вдосконалення фахової комунікативної майстерності фахівців–філологів, є формування у них активних навичок користування визначеними й нормативними відповідно до літературного варіанта мови мовленнєвими кліше в науково–публіцистичному, діловому стилі.

Мовна компетентність включає такі компоненти:

- фонетика, фонологія: ортофонія і орфографія;
- граматики: морфологія, синтаксис;
- лексика: вокабуляр, лексичні зв'язки, словотворення / неологія;
- дискурс: мовні норми структури тексту [6, с.210].

Формування лексичної компетенції, як важливої складової процесу формування іншомовної комунікативної компетентності, може здійснюватися безпосередньо або опосередковано.

Лексична компетенція може формуватися поетапно, шляхом упровадження у навчальний процес системи вправ у поєднанні зі змістовими і ситуаційними характеристиками комунікативної взаємодії.

Мовленнєва компетенція, на думку Д.І. Ізаренкова, демонструє знання всіх рівнів (фонетичного, лексичного, словотворчого, морфологічного та синтаксичного) [7, с.54–60]. Важливо також знати правила оперування мовними одиницями кожного рівня для побудови одиниць більш високого — комунікативних синтаксичних одиниць.

Під комунікативною компетентністю Б.Ф. Беляєв розумів здатність встановлювати і підтримувати необхідні контакти з іншими людьми, певну сукупність знань, умінь і навичок, що забезпечують ефективне спілкування [1]. Вона, на думку автора, передбачає уміння змінювати глибину і коло спілкування, розуміти і бути зрозумілим для партнера.

Комунікативна компетентність, згідно з поглядами Н.В. Чепелевої, формується в умовах безпосередньої взаємодії, тому є результатом досвіду спілкування між людьми. Цей досвід набувається не тільки в процесі безпосередньої взаємодії, а й опосередкованої (джерелами якої є література, театр, кіно). В процесі опосередкованої взаємодії людина отримує інформацію про характер комунікативних ситуацій і засоби їх вирішення. У процесі опанування комунікативною сферою індивід запозичає з культурного середовища засоби аналізу комунікативних ситуацій у вигляді словесних і візуальних форм [11].

Ефективність професійної діяльності викладача вищої школи пов'язана з її успішністю, оскільки прагнення до досягнення соціального успіху притаманне кожній особистості й виступає значущим мотивом її трудової діяльності (А. Маслоу). Соціальна успішність може розглядатися як зовнішня щодо людини позиція, яка характеризує соціальне визнання досягнень фахівця у сфері професійної діяльності [4, с.51–110]. З іншого боку, необхідно виокремити й внутрішню позицію особистості, яка характеризується прагненням реалізувати себе в професії у відповідності із вимогами сучасного суспільства та відповідальним ставленням до нього [9].

Слід зазначити, що успіх викладача у сфері професійної діяльності визначається не лише рівнем його професійних знань та вмінь, а й досить важливим компонентом професійної компетенції під назвою комунікативної компетенції. Її наявність дозволяє викладачеві здійснювати наукову, методичну та організаційну функції в освітньому середовищі вищих навчальних закладів. Її значущість визначається публічним характером професійної діяльності викладача вищої школи й інтенсивністю

комунікативних процесів, що здійснюються засобами професійного спілкування.

Врахування особливостей комунікативної взаємодії дозволяє підвищити ефективність використання вербальних засобів комунікації, а також ефективність використання методичних матеріалів, підготовлених викладачем для студентів як в електронному, так і в паперовому варіантах. Специфічність цієї взаємодії виявляється під час використання інформаційних технологій у навчально-виховному процесі закладів вищої освіти, створенні умов для реалізації телекомунікаційних проектів тощо [8, с.162].

Процес формування професійних мовленнєвих компетенцій у студентів-філологів під час вивчення фахових дисциплін є можливим за умов:

- взаємозв'язку теорії і практики мовленнєвої діяльності;
- володіння культурою конструктивного діалогу та полілогу;
- наявності умінь зацікавлювати, захоплювати, переконувати, інтригувати;
- програвання рольових і сюжетних ігор, внаслідок чого створюються сприятливі умови для удосконалення навичок логічно мислити й оперувати словом;
- наявності умінь оперативно й доцільно включатися в мовленнєву взаємодію, передбачати результати педагогічного мовлення;
- збагачення словникового запасу;
- опанування термінологічною базою;
- моделювання інтонації, адекватної змісту і структурі висловлювання; здійснення емоційно-експресивного впливу на учнів, студентську аудиторію;
- наявності умінь дбати про виразність мови (змістову, інтонаційну, візуальну); її правильність (орфоепічну, граматичну, орфографічну, пунктуаційну); чистоту (що не допускає словникового, стильового чи колоритного ультрапуризму), штучності, фальшивого професіоналізму.

Діагностуючи рівень мовленнєвої компетентності майбутніх викладачів-словесників, можемо виокремити певні критерії:

*володіння активною лексиною, що характеризує духовний світ людини;

*майстерне оперування мовленням як регулятора спілкування з вихованцями на основі принципу: „Якомога більше вимоги до людини, але разом з тим і якомога більше поваги до неї" [6, с. 210];

*логічність, доступність, чіткість, переконливість, стрункність у композиції висловлювання;

*володіння особливостями того чи іншого мовленнєвого стилю відповідно до жанру висловлювання й ситуації спілкування;

*володіння образними засобами мови;

*володіння теоретико-літературною, мистецтвознавчою та загальнофілософською термінологією [2, с.45–51].

Все, зазначене вище, дає підстави стверджувати думку про те, що формування мовної, мовленнєвої, лексичної, комунікативної та інших компетентностей викладачів–словесників має вплив на результативність професійної діяльності і є запорукою її успішності.

Висновки. Здійснивши аналіз проблеми дослідження, можемо узагальнити отримані результати. Успіх майбутніх філологів у професійній діяльності визначається не тільки рівнем їх професійних знань та вмінь, а й комплексною моделлю компетентнісних якостей. Значення такої характеристики словесника визначається інтенсивністю комунікативних процесів, які здійснюються засобами професійного спілкування.

Перспективи подальших наукових розвідок у цьому напрямку вбачаємо у більш детальному розгляді питань щодо структурних особливостей професійних компетентностей майбутніх фахівців філологічного профілю.

Список використаних джерел

1. Беляев Б.В. Психологические основы усвоения лексики иностранного языка: пособ. для препод. и студентов / Б.В. Беляев. – М.: Просвещение, 1964. – 136 с.
2. Білоус Н. М. Формування мовленнєвої компетенції в студентів філологів у процесі вивчення методики викладання української літератури. – Методичний пошук: Викладацько–студентські наукові роботи з питань методики викладання мови і літератури. – Житомир: Вид–во: ЖДУ ім. І. Франка, 2014. – Випуск дванадцятий. Частина I. – С. 45–51.
3. Василевич А.П. Проблемы измерения языковой компетенции / А.П. Василевич // Лингвистические основы преподавания языка. – М.: Наука, 1983. – С. 113–137.
4. Деркач А.А. Психология развития профессионала [текст] / А.А. Деркач, В.Г. Зазыкин, А.К. Маркова. – М.: РАГС, 2000. – 125 с.
5. Дика Наталія Михайлівна (2012) Мовленнєва підготовка студентів–філологів у структурі системи вищої педагогічної освіти Сучасні стратегії університетської освіти: якісний вимір: матер. Міжнар. наук.–практ. конф. (28—29 березня). – С. 376–383.
6. Зязюн І.А. Педагогічна майстерність: Підручник / І.А. Зязюн, Л.В. Крамущенко, І.Ф. Кривонос. – К.: Вища шк., 1997. – 349 с.
7. Изаренков Д.И. Базисные составляющие коммуникативной компетенции и их формирование на продвинутом этапе обучения студентов–нефилологов / Д.И. Изаренков // Рус. яз. за рубежом. – 1990. – № 4. – С. 54–60.
8. Касярум К.В. Формування комунікативної компетенції магістрантів педагогічних спеціальностей у процесі фахової підготовки / дисертація на здобуття наук. ст. к. пед. н. / Черкаси, 2011. – 282 с.
9. Марасанов Г. И. Социальная компетентность: психологические условия развития в юношеском возрасте [текст] / Г.И. Марасанов, Н.А. Рототаева. – М.: Когито–Центр, 2003. – 171 с.

10. Садовничий А.А. Образование как фактор национальной безопасности / Садовничий А. А. // Вести Моск. ун-та. Сер. 18. Социология и политология. – 1996. – №1. – С. 3 – 10.

11. Чепелева Н.В. Становлення професійної компетентності в системі вузівської підготовки практичних психологів / Н.В. Чепелева // Психолого–педагогічна наука і суспільна ідеологія: матеріали методологічного семінару АПН України, 12 листопада 1998 р. – К.: Гнозис, 1998 – 605 с.

УДК 371.14.001.76–057.4(045)

СУЧАСНІ ПЕДАГОГІЧНІ ТЕХНОЛОГІЇ ЯК УМОВА ПІДВИЩЕННЯ ПЕДАГОГІЧНОЇ МАЙСТЕРНОСТІ МАЙБУТНІХ ВЧИТЕЛІВ

Вітюк І. С.

Хмельницька гуманітарно–педагогічна академія

У статті розглядаються сучасні педагогічні технології як умова підвищення педагогічної майстерності майбутніх учителів. Висвітлюється роль педагогічних технологій для майбутніх фахівців початкової школи. Розроблено та запозичено безліч майстер–класів сучасних педагогічних технологій навчання, які підвищують педагогічну майстерність учителів молодших класів. Показано найрізноманітніші класифікації сучасних педагогічних технологій, над якими працює педагогічний колектив початкової школи. Акцентовано увагу на використанні майстер–класах з метою оптимізації навчального процесу. Значна увага приділена лідерству та принципам лідерства. Показана методика формування комунікативної компетентності майбутнього лідера. Акцентовано увагу на методичних матеріалах та комп'ютерних програмах.

Ключові слова: педагогічні технології, майстер–клас, педагогічна майстерність.

СОВРЕМЕННЫЕ ПЕДАГОГИЧЕСКИЕ ТЕХНОЛОГИИ КАК УСЛОВИЕ ПОВЫШЕНИЯ ПЕДАГОГИЧЕСКОГО МАСТЕРСТВА БУДУЩИХ УЧИТЕЛЕЙ

Витюк И. С.

Хмельницкая гуманитарно–педагогическая академия

В статье рассматриваются современные педагогические технологии как условие повышения педагогического мастерства будущих учителей. Освещается роль педагогических технологий для будущих специалистов начальной школы. Разработаны и заимствовано множество мастер–классов современных педагогических технологий обучения, повышают педагогическое мастерство учителей младших классов. Показано самые классификации современных педагогических технологий, над которыми работает педагогический коллектив начальной школы. Акцентировано внимание на использовании мастер–классов с целью оптимизации учебного